

MUHTASAR SARF-I OSMÂNÎ

ALİ NAZİMA

Emir İçhem İDBEN*

Özet

Tanzimat döneminde Türkçenin dil bilgisi kurallarını tespit eden birçok kitap yazılmıştır. Bu tür kitap çalışması yapan yazarlar arasında Ahmet Cevdet Paşa, Mehmet Fuat Paşa, Abdullah Ramiz Paşa, Abdurrahman Fevzi Efendi ve Ali Nazıma gibi isimleri sayabiliriz.

Ali Nazıma, Türk dilinin kurallarına dair bazı çalışmalar yapmıştır. Bunlardan biri, ilk okullarda okutulmak üzere hazırlanan **Muhtasar Sarf-ı Osmânî** (1888) adlı eserdir. Aynı eser, biraz geliştirilerek 1892 yılında **Yeni Muhtasar Kavâid-i Osmâniyye** adıyla yeniden yayınlanmıştır.

Yukarıda belirtilen iki eser, o dönemde açılan ilk okullarda okuyan öğrencilere Türkçenin dil bilgisi kurallarını kısa ve basit bir şekilde öğretmeyi amaçlamıştır.

Bu dönemin Türk dil bilgisi kitapları daha çok Osmanlı Türkçesinin yapısını tespit etmeyi amaçladığından Arapça ve Farsça kurallara daha çok yer vermiş, Arap harflerinin getirdiği sorunlar üzerinde durmuştur. Bununla birlikte Türkçenin yapısını daha çok Osmanlı Türkçesi çerçevesi içinde ele almışlardır.

Ali Nazıma, **Muhtasar Sarf-ı Osmânî** (1888) ve **Muhtasar Kavâid-i Osmâniyye** (1892) adlı eserleri yayınlamıştır. Daha önce **Muhtasar Lisân-ı Osmânî** ve **Lisân-ı Osmânî** adlı eserleri de yayınlamıştır.

Çalışmamızda eserlerinin metinleri yanında dil özellikleri, terimler ve kelimeler sözlüğüne de yer verilmiştir.

Abstract

Ali Nazıma wrote many books on Turkish, concerning the grammar rules of the language. Among those who wrote similar books are Ahmet Cevdet Pasa. Mehmet Fuat Pasa, Abdullah Ramiz Pasa, Abdurrahman Fevzi Efendi and Ali Nazıma.

* Prof. Dr., Kufe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Necef, Irak.

Ali Nazima studied Turkish Grammar. One of those is **Muhtasar Sarf-i Osmani** (1888) which was prepared to be followed in Primary Schools. The book was revised in 1892 and published and renamed as **Muhtasar Kavaid-i Osmaniyye**.

These two books mentioned above were intended to teach Turkish grammar simply and shortly to students in primary schools opened then.

Since the Turkish Grammar books written in that period aimed to study the structure of Ottoman Turkish, they were mainly concerned with the Arabic and Persian rules and studied the problems caused by Arabic scripts.

Ali Nazima published the books called **Muhtasar-i Sarf-i Osmani** (1888) and **Muhtasar Kavaid-i Osmaniyye** (1892). He had also published the books called **Muhtasar Lisan-i Osman-i** and **Lisani Osman-i**.

In this study, we also examined the language features, expressions and vocabulary as well as the texts in those books.



ALİ NAZİMA’NIN DİLCİLİĞİ

Ali Nazima, 1884 yılında *Muhtasar Lisân-ı Osmânî* adlı eserini yayınladı. Bu eserini daha sonra geliştirerek geniş bir dil bilgisi hâlinde 1888 yılında 143 sayfalık bir kitap olarak yayınladı.

Ali Nazima, Mekteb-i Mülkiyye’de öğretmenlik yaparken 1890 yılında *Yeni Muhtasar Kavâid-i Osmâniyye* adlı eserini ilk okullarda okutulmak üzere çıkardı. Aynı eser, hiçbir değişiklik yapılmadan 1892 yılında *Muhtasar Sarf-ı Osmânî* adıyla yayımlandı.

Ali Nazima’nın yukarıda belirtilen eserlerinin başlıkları altında “İhtar” başlığı altında bu eserlerin ilkokullarda okutulacağı kaydı düşülmüştür.

Kelime üç ana bölüme ayrılmıştır.

“İsim” başlığı isim ile ilgili ism-i cins ve has, mastar, sıfat, ism-i alet, ism-i işaret, zamir ve ahvâl-i isim konularına yer verilmiştir.

“Fiil” babında fiil zamanlarını üç ana zaman hâlinde düzenlemiştir. Bu ana zamanlar içinde de fiilin beş temel zamanları ve yardımcı kiplerini tek tek örnekler ışığında incelemiştir.

Ali Nazima, eserlerinde “Harf” başlığı altında edatları birer cümle örnekle incelemiştir.

Ali Nazima’nın *Yeni Muhtasar Kavâid-i Osmâniyye Muhtasar Sarf-ı Osmânî* adlı eserleri ilk okulların 1. ve 2. sınıflarında okutulmuştur. Bu eserlerde diğer eserler gibi uzun yıllar Arap sarfının etkileri devam etmiş, Türk dilinin öğretiminde abeceye dayalı ses bilgisi, kelime çekimi ve kelime türlerine bağlı şekil bilgisi, az sayıda örneklerle sınırlandırılmıştır.

Bu çalışmada Ali Nazima'nın *Yeni Muhtasar Kavâid-i Osmâniyye* ve *Muhtasar Sarf-ı Osmânî* adlı eserlerinin metinleri yeni Türk harflerine çevrilmiş, dil bilgisi ve terimleri üzerinde durulmuştur.

Ali Nazima, hayatı boyunca Türkçe ve Arapça öğretmeni olarak görev yaptı (1880) yılında Mekteb-i Edebi isimli bir özel okul açtı. (1885) yılında Maarif Nezâreti Tetkik-i Müellefât Komisyonuna üye olarak atandı. (1889) yılında Mülkiye Mektebinin Müdürlüğünü ve aynı okulda Fransızca öğretmenliğini yürüttü. (1892) yılında İstanbul Darülfünununda görevine devam etti. Darülfünununda Maarif Nezâreti Telif ve Tercüme Dairesi üyeliği yaptı.

Ali Nazima'nın Türk Dili ile ilgili birçok kitapları bulunmaktadır. İrili ufaklı iki yüze yakın kitabı vardır. Daha ziyade Mükemmel Osmanlı Lügati (1902) adlı eseri ile tanınır. Yazar, Mütercim Âsım'ın Kamus tercemesi ile Vefik Paşa'nın Lehçe-i Osmânî'sinden faydalanmıştır.

Ali Nazima, Türk gramerciliği hakkında geniş bilgi vermiş, üslup bakımından Öz Türk Dili gramerini de yazmış, terimleri Arapça terimlerine göre vermiştir.

Ali Nazima, Mekteb-i Mülkiye'de çalışırken ilk okul öğrencilerine basit ve kısa Türkçe gramerini okutmak amacıyla, *Yeni Muhtasar Kavâid-i Osmâniyye* ve *Muhtasar Sarf-ı Osmânî* adlı eserini yayınlamıştır.

Yukarıda belirtilen iki eser, o dönemde açılan ilkokullarda okuyan öğrencilere Türkçenin dil bilgisi kurallarını kısa ve basit şekilde öğretmeyi amaçlamıştır.

Bu dönemin Türk dil bilgisi kitapları daha çok Osmanlı Türkçesinin yapısını tespit etmeyi amaçladığından da Arapça ve Farsça kurallara daha çok yer vermiş.

İnceleme

Yeni Muhtasar Kavâid-i Osmâniyye ve Muhtasar Sarf-ı Osmânî adlı eserlerin baş kısımlarında “Türkçe kelimelerin kuralları özetle bildirilecektir” diye, Ali Nazima ağızdan çıkan anlamlı ve anlamsız söze, özellikle de manalı olanına kelime der. (s.4) Ayrıca, Ali Nazima, kelimeyi üçe ayırıp, isim, fiil, harf terimleriyle adlandırmıştır.

Ben, Ali Nazima'nın Yeni Muhtasar Kâvâid-i Osmâniyye Muhtasar Sarf-ı Osmânî adlı eserinde gramer ve kelime grupları bakımından inceleyeceğim.

İsim

İsim hakkında “İsim, bir kelimedir ki onun başlı başına manası olup o mananın zamanlarından birine yani geçmiş, gelecek, şimdiki zamana teallüki

yoktur...” diye Ali Nazima, ismi yedi bölüme ayırmıştır.¹

Ali Nazima, eserlerinde her konudan sonra “Suâller” başlıklı bir bölüm koymuş, burada öğrencilere sorular sormuştur.

Mastar

Ali Nazima, eserlerinde, mastarın isim olduğuna işaret ederek, bunların -mak, -mek ekiyle yapıldığını belirtir. Ayrıca, -iş, -iş, -uş, -üş ve -ma, -me ekleri ile isim olarak örnekler vermiştir, (s. 6-7)

Sıfat

Ali Nazima, eserlerinde sıfat bahsinde sıfatı şöyle tanımlar: “Sıfat, hem zata ve hem onun bir sıfatına delalet eden isimdir.” Ali Nazima, sıfat kullanışlarını (müfredat) ve (mürekkebât) itibarıyla iki bölüme ayırmıştır, (s. 8)

İsm-i Adet

Ali Nazima, eserlerinde, sayılardan (ism-i adet) adı ile bahsetmiştir. Ali Nazima, sayıları, dört bölüme ayırmıştır. Bunlar: Asliyye, vasfiyye, kesriyye ve tevziyye’dir. (s. 10)

İsm-i İşâret

Ali Nazima, gösterme zamirlerini ism-i işâret adı altında incelemiştir, demek ki, Ali Nazima, gösterme zamirlerini, zamir bahsinden hariç, isim bölümlerinden biri olarak incelemiştir. Ali Nazima, o zamirinin kullanışlarını, terkîb-i tavsifi (sıfat tamlaması) anlamlı sıfat olarak kullanıldığını belirtmiştir. (s. 11)

Zamir

Ali Nazima, zamir konusunu hakkında kısa bir bilgi vermiş. Sadece 1, 2 ve 3. şahıslar ile kullanılan zamirler müfret, mahâtap ve gâ’ip şeklinde yazmıştır, (s. 11)

Ali Nazima, isim hakkında (müfret ve Cem) tekil ve çoğul anlamı altında, ismin tekili ve çoğulunu kısa bir şekilde açıklamıştır. (s. 12)

İsim Hâlleri

Ali Nazima, ismin hâllerini “Ahvâl-i İsim” başlığı altında üçe ayırmıştır, mücerret (yalın), mefûl (tümleç) ve izafet (tamlama), (s. 13, 14, 15)

Fiil

Ali Nazima, fiil bahsini ele aldıktan sonra fiil çekimini mâzî, hâl ve istikbâl genel başlıkları altında dokuz başlık içinde incelemiştir:

¹ Ali Nazima, ismi yedi türe ayırmıştı. Bu türler hakkında bilgi edinmek için asıl metinlerde s. 4’e bakınız.

Mâz-i şühûdî

Mâz-i naklî

Muzâri

Hâl

İstikbâl

Fi'l-i vücûbî

Fi'l-i iltizâmı

Emr-i Hâzır

Emr-i Gâ'ip

Şeklinde bir sınıflama yapmış, yardımcı zamanlardan ibri olan emri “emr-i hâzır” ve “emr-i gâ'ip” diye ikiye ayırmıştır, (s. 19, 20, 21, 22, 23, 25, 29) Ayrıca, Ali Nazima fiilleri örneklerle tek tek açıklamıştır.

Harf

Tanzimat döneminde bütün yapım ve çekim ekleri, edat veya harf olarak nitelenen bütün edatlar bu başlık altında değerlendirilir.

Ali Nazima, bu konuya şöyle değinir.

“Harf ki buna edat da denir. Bir kelimedir ki başlı başına manası olmayıp, isimler ile fiillerin arasında bulunur ve mana alır.”

Ali Nazima, *Muhtasar sarf-ı Osmânî* adlı eserinde 18 edata yer vermiştir.

Yeni Muhtasar Kavâidi Osmaniyye adlı eserinde ise, 25 edat hakkında bilgi vermiştir.

TERİMLER

A

a' dād-ı aşliyye	() < Ar. Asıl sayılar	13
a' dād-ı kesriyye	() < Ar. Kesir sayıları	13
a' dād-ı vaşfiyye	() < Ar. Sayı sıfatları, sonuna -nci eki alan sayılar	13
aḥvāl-i isim	() < Ar. İsim hâlleri	14

B

binā-i nev'	() < Ar. Çatı çeşitleri	
-------------	--------------------------	--

C

cem'	() < Ar. Çoğul	14
------	-----------------	----

E

edāt	() < Ar. Edat	19
edāt-ı atf	() < Ar. Bağlaçlı edat. <u>dahi</u> edatı	19
edāt-ı ḥāl	() < Ar. İmek fiilinin zarfı (ulacı) “iken”	19
edāt-ı ḥaşr	() < Ar. Cümle başı edatı	19
edāt-ı ibtidā	() < Ar. +dan / +den isim hal eki	19
edāt-ı iğrā	() < Ar. “haydi” edatı	19
edāt-ı istilā	() < Ar. Sebep edatı lüzere”	19
edāt-ı istifhām	() < Ar. Soru edatı	19
edāt-ı maşdar	() < Ar. Mastardaki “-mek / -mağ”	19
edāt-ı nefy	() < Ar. Olumsuzluk eki. “-sız / -siz”	19
edāt-ı muşāḥabet	() < Ar. “ile” edatı	19
edāt-ı rabṭ	() < Ar. Bağlama edatı (Bağlaç) “ki”	19
edāt-ı tafzīl	() < Ar. Tercih etmek edatı (-dan) eki	19
edāt-ı ta' līl	() < Ar. Sebep edatı. “Çünkü, için” edatları	19
edāt-ı ta' rīf	() < Ar. “ki” bağlacı	19
edāt-ı tefrīk	() < Ar. “de” bağlacı	19
edāt-ı temşīl	() < Ar. “nitekim” edatı	19
edāt-ı teşbīh	() < Ar. Benzetme “gibi” edatı	19
edāt-ı teşvīk	() < Ar. “haydi” edatı	19

edât-ı te'essüf	() < Ar. "vah vah" ünlemi	19
emr-i gâ'ib	() < Ar. 3. şahıs emir	19
emr-i hâzır	() < Ar. 2. şahıs emir	19
F		
fâ'il	() < Ar. Özne	16
fi'il	() < Ar. Fiil	16
fi'il-i iltizâmî	() < Ar. İstek kipi, istek eki almış fiil	16
fi'il-i vücübî	() < Ar. Gereklilik kipi	17
G		
gâ'ib	() < Ar. Tekil 3. şahıs	14
H		
haber	() < Ar. Haber	13
hâl	() < Ar. Şimdiki zaman	14
harf	() < Ar. Harf	19
hâşıl-ı masdar	() < Ar. -mek / -mak eki yerine -ış / -iş; -uş / -üş eki getirilerek yapılan mastar: geliş gibi	12
İ		
isim	() < Ar. İsim	11
ism-i 'adet	() < Ar. Sayı	
ism-i cins	() < Ar. Cins isim	11-12
ism-i hâş	() < Ar. Özel isim	13
ism-i işâret	() < Ar. Gösterme ismi	13
istikbâl	() < Ar. Gelecek zaman	16
izâfet	() < Ar. Tamlama	15
K		
kâf	() < Ar. Arapça K harfi	14
keyfiyyet	() < Ar. Nitelik, durum	14
M		
mâdde-i aşliyye	() < Ar. Fiil kökü	12
maşdar-ı hafîf	() < Ar. İnce sıradan ek alan -mek mastarı	12

maşdar-ı şakîl	() < Ar. Kalın sıradan ek alan –mağ mastarı	12
māzî	() < Ar. Geçmiş zaman	12
māzî-i naklî	() < Ar. Belirsiz geçmiş zaman	17
māzî-i şühûdî	() < Ar. Belirli geçmiş zaman	17
mef'ûl	() < Ar. Tümleç	18
mef'ûlün bihi şarîh	() < Ar. Belirtili nesne	
mef'ûlün bihi ğayr-i şarîh	() < Ar. Belirtisiz nesne	
mübtedâ	() < Ar. Özne	
mücerred	() < Ar. Soyut isim	
mevşûf	() < Ar. Nitelenen	
muḥâtab	() < Ar. Tekil 2. şahıs	
mütekellim	() < Ar. Tekil 1. şahıs	
münādâ	() < Ar. Başına “ya” harfi getirilmiş olan kelime. “Ya Ahmet” gibi.	
mużâf	() < Ar. Tamlayan	17
mużâfun ileyh	() < Ar. Tamlanan	18
N		
nā'ib-i fā'il	() < Ar. Sözde özne	18
S		
şarf-ı 'Oşmânî	() < Ar. Osmanlıcanın grameri	11
şîġa	() < Ar. Kip, zaman	
T		
terkîb-i vaşfi	() < Ar. Sıfat tamlaması	15
Z		
zamîr	() < Ar. Zamir.	13

Sonuç

Tanzimat döneminde, Türk dili gramerleri hakkında yazarlardan Ali Nazima'dır. O, Türk dili hakkında birkaç kitap çıkarmıştır. Bunlardan biri ilk okullarda okutulmak üzere hazırlanan *Muhtasar Sarf-ı Osmânî* (1888) adlı eserdir. Aynı eser (1892) muhtevasını değiştirmeyerek *Yeni Muhtasar Kavâid-i Osmâniyye* adıyla yayınlanmıştır.

Yukarıda belirtilen iki eser ilkököl öğrencilerine Türkçenin dil bilgisi kurallarını kısa ve basit bir şekilde öğretmeyi amaçlamıştır.

Bu, iki eserin içinde gramerlerin tasnifi, muhtevasını ve kelimenin çekimini tek tek inceledim. Tanzimat döneminde Ali Nazima'nın Türkçenin gramerlerinde büyük rolünü giriş kısmında inceledim. Hayatı ve dilticiliğini inceledim.

İnceleme başlığı altında Ali Nazima'nın *Muhtasar Sarf-ı Osmâni* ve *Yeni Kavaid-i Osmâniyye* adlı eserlerinde, isim, sıfat, zamir, fiil ve harf (edat) konularını tespit ettim. Eserlerde Arapça kurallarla ilgili terimleri dizin şeklinde yazdım.

Dilin kurallarını işlerken, edat veya (harf etken, edilgen, geçişli ve geçişsiz bahislerinde olduğu Ali Nazima, eserlerinde anlatım yoluyla girişi ve meseleyi farklı şekilde ele alışını bir arayışın sonucudur.

Bugün ses, yapı bilgisi diye bölümler altında ele alınan gramer, Tanzimat dönemlerindeki gramerlerde imla, isim, sıfat, zamir, fiil ve edat başlıkları altında verilmiştir.

Harf ve imla ve ses bilgisi, isim, sıfat, zamir ve fiil ile yapı bilgisi karşılanmıştır.

Kullanılan terimlerin tamamı Arapçadır. Tamlama şeklinde olan terimler ise *fiil-i istikbâl* gibi Farsça kurallara göre yazılmıştır.

Üzerinde çalıştığım Tanzimat dönemi gramer kitapları, Türkçe gramerciliğinin gelişme safhasını göstermek açısından önemli eserdir. Bundan sonraki belli başlı gramer kitaplarını inceleyerek bugünle bir köprü kurulması, Türk gramerciliğinin tarihi gelişmesini aydınlatacaktır.

METİN

Yeni Muhtasar Kavâid-i Osmâniyye – Yeni Muhtasar Sarfı Osmânî

Ma'ârif Nazâret-i celîlesi tarafından bi'l-cümle Mekâtib-i ibtidâiyyede tedris olunmak üzere kabul olunmuştur.

Eser

Mekteb-i Mülkiyye-i Şahane Müdîr-i Mu'âvini

Ali Nazıma

Ma'ârif-i Nazâret-i Celîlesinin Fi 11 Ağustos Sene 314 Tarihli ve'324 numaralı ruhsatnâmesiyle tab olunmuştur.

Dersâdet

(Kasbar) Matbaası - Bâb-ı Alî Caddesinde Numara 25.

Sahibi ve Naşiri:

Kitapçı Kasbar-İstanbul 1895.

Ihtâr

Seliyye-i-Maârifvâiyye-i hazret-i Padişahide terkîb ü te'lîfine muvaffak olduğum bu (Muhtasar kavâid-i Osmâniyye) bi'l-cümle mekâtib-i ibtidâiyyede tedris olunmak üzere Maârif-i Nezâret-i Celîlesi tarafından tanzîm olunan yeni programa ithâl edilmiş ve evvelce neşrolunan (Lisan-ı Osmânî'nin birinci Senesi Mekâtib-i Rüşdiyyenin birinci senelerinde tedris olunmak üzere tertîp olunmuştur. Muhtasar Kavâid-i Osmaniyye İzzetli Rifat Bey'in eseri olup tedrisât-ı Rüşdiyye idâdında bulunan (Mükemmel Osmanlı Sarfı) içinde methal olabilir.

Muhtasar Kavâid-i Osmaniyye – Muhtasar Sarf-ı Osmânî

Bu mahtasar kavâid-i Osmâniyye yalnız Türkçe kelimelerin muhtasaren kâidelerini bildirecektir. Ağızdan manâlı ve manasız çıkan *söze* laf ve hasseten manâlısına kelime denir. Kelime, isim, fiil, harf isimleriyle üçe ayrılır.

İsim

İsim bir kelimedir ki başlı başına manası olup o manânın zamanlardan birine yani geçmiş gelecek, şimdiki zamana teallüki yoktur. Kitap, kalem, da, ben, sen, Ahmet, veli, okumak, yazmak, yüzmek, bu, o, şu, Arslan, elma, kedi, armut

İsim: İsm-i cins, ism-i hâs, mastar, sıfat, zamir, ism-i işaret, ism-i adet isimleriyle yediye ayrılır.

İsm-i Cins ve Hâs

İsm-i cins, bir şeyin cinsine isim olandır. İnsan, kitap, sinek gibi.

İsm-i hâs, bir şeyin şahsına isim olandır. Bahâeddin, Mecde'ddin, İstanbul, Edirne, Tuna, Yeşil ırmak, Avrupa gibi.

Suâller:

Muhtasar kavâid-i Osmâniye neden bahsedecektir?

Ağızdan manalı ve manasız çıkan söze ne derler?

Bu sözün manalisına ne derler?

Kelime kaç ayrılır ve isimleri nedir?

İsim neye derler? Misâl söyleyiniz.

İsm-i cins neye derler? Misâl söyleyiniz.

İsm-i hâs neye derler? Misal söyleyiniz.

Mastar

Yazmak, çizmek gibi zât ile kâim bir manaya delâlet eden isimdir.

Bir kelimenin mastar olduğu âhirinde -mak yahut -mek bulunmasıyla belli olur. -mak ile nihayetinin mastarlara mastar-ı sakîl ve -mek ile nihayetimin mastarlara mastar-ı hafif denir.

İhtar, dokmak, çakmak, kaymak, yumak, pumak gibi isimler mastar-ı sakil-lerden kaftan evvel birer elif yazılarak tefrik olunmalıdır.

Mastarlar gerek sakîl olsun, gerek hafif olsun âhirlerinden, edât-ı mastar denilen -mek yahut -mak kaldırılarak kalan mâdde-i asliyye -ma, -me ziyâde edilir ise, hâsıl-i mastar yahut ismi mastar sîgası teşkil olunur: kalmaktan-kalma, yazmaktan-yazma, süzmekten-süzme, görmekten- görme,

Bundan başka, Osmanlı lisânında bir hâl yahut keyfiyyet beyân eder. Bir şîga vardır ki o da mastarlardan edât-ı mastarın hafîyle yerinin bir kes-re ile beraber -ış getirilir ve ismine bina-ı nev sîgası denir. Kalmaktan-kalış, yazmaktan-yazış, görmekten-görüş gibi.

Edât-ı mastar hafzolunduktan sonra kalan mâdde-i asliyyenin son harfi hareketli olursa yani mezkur harf a, v, h, y harflerinden biri bulunursa -ş harfinden evvel bir de -y ziyâde edip -yış, -yiş, -yuş, -yüş yazılır. Anlamaktan-anlayış, erimekten-eriyiş gibi.

Edât-ı mastardan evvel hafiflerde -me sakillerde -ma getirilir ise mastarlar menfî olur: çizmekten-çizmemek, yazmaktan-yazmamak gibi.

Suâller:

1. Mastar nasıl isimdir? 2. Bu kelimenin mastar olduğu neden belli olur? 3. Mastar-ı sakîl nasıl olur? 4. Mastar-ı hafif nasıl olur? 5. Ahiri mastar-ı sakiller gibi -mak ile nihayetinin isimler onlardan nasıl tefrik olunmalıdır? 6. Hâsıl-ı mastar sîgası nasıl teşkil olunur? 7. Binâ-ı nev sîgası nasıl teşkil olunur? 8. Mâdde-ı asliyyenin nihyeti harekeli olanlarda binâ-i nev sîgası nasıl teşkil olunur? 9. Mastarlar **ne** suretle menfi kılınır?

Sıfat

Sıfat, hem zâte ve hem de onun bir sıfata delâlet eden isimdir: Tacir, topal, bunak, miskin, Üsküdarlı, Bağdatlı gibi.

Bu tarif sıfatın müfredat itibariyle tarifidir. Sıfatın mürekkebat itibariyle tarifide şudur: Sıfat, bir ismin hâl ve keyfiyetini bildiren isimdir ki o isme mevsûf denir: güzel kitap, büyük bahçe, mütecessis çocuk, mesut aile gibi.

Bu misâllerde güzel, büyük, mütecessis, mesut kelimeleri sıfattır.

Sıfat, Türkçe lafızlarda daima mevsûftan evvel gelir, sıfat ile mevsûfun ikisine birden terkîb-i tevsîfi denir.

Türkçede sıfat mevsûf ile mutabakat etmez, yani mevsûf cem olsa bile sıfat yine müfret kullanır.

İyi peder, yaramaz ve fena kız, çalışkan çocuk, bahtiyar adamlar, cıvıtlı kuşlar gibi.

Bir kelimeden sonra kimse yahut şey lafızlarından biri konulabilir ise o kelimenin sıfat olduğu meydâna çıkar. Meselâ: edepli ve hoş kelimeleri birer sıfattır. Çünkü: edepli kimse hoş şey denilebilir.

Suâller

1. Müfredat itibarıyla sıfat neye derler? Misâl söyleyiniz. 2. Mürekkebat: itibariyle sıfat neye derler? Misâl söyleyiniz. 3. Sıfat Türkçe kelimelerde mevsûftan evvel mi yoksa sonra mı gelir? 4. Sıfat Türkçe mevsûfu ile mutabakat eder mi etmez mi? 5. Terkîb-i tevsîfi neden mürekkeptir? 6. Bir kelimenin sıfat olduğu neden belli olur? 7. Mâlûmâtli, nâzik yüksek kelimeleri sıfat mıdır? değil midir ve sıfat ise neden, bildiğinizi söyleyiniz.

İsm-i Adet

Adetler, yani sayılar asliyye, vasfiyye, kesriyye ve tevziyye isimler ile dört kısımdır.

Asliyye: bir, on, yüz gibi asl-ı adetlerdir.

Vasfiyye: birinci, onuncu, yüzüncü gibi asl-ı adetlerin âhinde -ncı, -nci bulunanlardır.

Kesriyye: Dörtte bir, yüzde beş gibi aslı adetlerden sonra bir -de ile bundan sonra bir adet bulunandır.

Tevziyye: İkişer, üçer, beşer, yirmişer gibi aslı adetlerin ahirinde -r bulunanlara -şar, -şer bulunmayanlara -y ilâvesiyle teşkil olunanlardır.

İsm-i İşaret

İsm-i işaret, bir şeyi göstermek zamanında kullanılan kelimedir. Lisânımızda ism-i işaret yakını göstermek için bu ve şu kelimeleri ve uzağı göstermek için o kelimesidir. İstimali ise terkîb-i tevsîfi suretiyledir, bu kitap, şu kısrak, o gemi gibi.

İsm-i işaretlerden soma mezkûr olan isme müşârun ileyh denir. Mesela bu kitap terkibinde bu isim-i işaret ve kitap müşârun ileyhtir.

Zamir

Zamir mütekellime, muhâtaba, gâibe delâlet eden isimdir. Mütekellim zamiri ben, muhatap zamiri sen, gaip zamiri o'dur.

İhtar: Eğer o kelimesinin kendinden sonra müşârun ileyhi olursa ism-i işaret olur: O adam kendinden evvel mercii bulunursa zamir-i gâip olur. Biraderim dün Edirne'den geldi, fakat o bu gün Selanik'e gidecek. Ne müşârun ileyhi ne de mercii bulunmazsa Zamir-i şayan olur. Evine doğrudur, inanmalıdır.

Suâller:

1. adetler kaç kısımdır ve isimleri nedir? 2. Asliyye nasıl adetlerdir? 3. Vasfiyye nasıl adetlerdir? 4. Kesriyye nasıl adetlerdir? 5. Tevzi'yye nasıl adetlerdir? 6. İsm-i işaret nasıl kelimedir? 7. Yakını göstermek için kullanılan ism-i işaretler hangileridir? 8. Uzağı göstermek için kullanılan hangisidir? 9. Zamir neye derler? 10. Mütekellim, muhatap gaip zamirleri hangileridir? 11. O kelimesinin zamir-i gaip yahut ism-i işaret veya zamir-i şân olduğu nasıl belli olur? Emsal söyleyiniz.

Cem ve Müfret

Müfret, yalnız olan ve manasından birlik ve yalnızlık anlaşılın kelimeye denir. Bir adam, bir dağ, bir tanbur, bir at, bir elma gibi.

Cem, manasından çokluk, yani birden ziyâdeye delâlet etmeklik anlaşılın kelimedir. Adamlar, dağlar, atlar, tanburlar, elmalar gibi.

Balâdaki misâllerden anlaşıldığı üzere bir müfret kelimeyi cem kılmak için o müfret ismin âhiline bir -lar-, -ler ilâve olunur. Sepet-Sepetler, Devedeler, kitap-kitaplar, Adam-adamlar gibi.

Mastarlardan yalnız hâsıl-ı mastar sığaları -lar edatının ilâvesiyle cem kılır: gelmeler, gitmeler, kurmalar, yüzmeler gibi.

Sıfatların âhirine dahi -lar lafzı getirilerek cem kılınır: güzel-güzeller, çirkin-çirkinler, çolak-çolaklar, şâir-şairler, kâtip-kâtipler gibi.

Fakat bu hâl yalnız başına kullanılan sıfatlara mahsûstur. Eğer mevsûflarıyla birlikte kullanılmış iseler yukarıda beyân olunduğu veçhile yalnız mevsûflar cem'lenip sıfatlar müfret kalır: güzel evler, itâ'atlı çocuklar gibi.

İsm-i işaret olan bu, şu, o kelimeleri müfret için olup Cem'lerinde (bunlar, şunlar, onlar) denir.

Ben, sen, o zamirlerinin cem'inde, biz, siz, onlar denir.

Adâd-i vasfiyyelere dahi -lar/-ler ilâve olunarak cem kılınır.

Birinciler, onuncular, yirmi üçüncüler, yüz otuz beşinciler gibi.

Suâller

1. Nasıl kelimeye müfret derler? 2. Nasıl kelimeye cem derler? 3. Bir müfret kelimeyi cem kılmak için ne yaparlar? 4. Master sığalarından hangisine edât-ı cem ilâve olunur? 5. Hâsil-ı master sığaları ne suretle cem kılınır? 6. Sıfatlar ne suretle cem kılınır? 7. Sıfatlar yalnız başına oldukları vasfı mı yoksa mevsûflarıyla birlikte buldukları zamanı mı cem edatını alırlar? 8. İsm-i işaretlerin cem'i nedir? 9. zamirlerin cem'i hangileridir? 10. İsm-i adetlerden hangileri edât-ı cem alır? 11. Adâd-ı vasfiyyenin cemleri nasıl olur?

Ahvâl-i İsim

İsimlerde üç hâl vardır ki buna ahvâl-i isim derler: mücerret, mef'ûl, izafet

Mücerret âhîrinde mef'ûl ve izafet alâmetlerinden hiç biri bulunmayıp kendi hâlinde kalan isimdir ki ibare içinde mübtedâ haber, fail, nâib-i fail, münada olur.

Kitap, kuzu, ben, bu, yazmak. Bu kitap faydalıdır. Bu güzel kalemdir. Kuzu otluyor. Tut koparıldı, oğlum dersini oku gibi.

Mef'ûl, mef'ûlün bibi sarîh ve mef'ûlün bibi gayr-i sarîh vâki olduğundan mefulün bihi sarîh hâlinde mücerredin âhîrinde hareke-i harfiyye denilen şu a, v, h, y harflerinden biri bulunmadıkça yani kelimenin âhiri harekeli olmadıkça mezkûr mücerret kelimenin âhîrine bir -ye harekeli olduğunda -yi ilâve olunur. Kitabı, sobayı, kapıyı, bahçeyi, desteyi gibi.

Mefulün bihi sarîh hâlinde mücerredin âhîrine son harfi harekeli olmadıkça bir -he ve harekeli olduğunda -ye ziyâde edilir. Kitabı, sobaya, kapıya, bahçeye, desteye gibi.

İzafet, muzâfun ileyhten mürekkep olduğundan, muzâf hâlinde mücerredin âhîrine harekeli olmadıkça bir ye ve harekeli olduğunda -sı, -si ilave olunur: Ki-tabı, sobayı, kapısı, bahçevi destesi gibi.

Muzâfun ileyih hâlinde mücerredin âhirine harekeli olmadığı takdirde bir -a ve harekeli olduğu takdirde -nin ziyâde edilir. Kitabın, sobanın, kapının, bahçenin, destenin gibi.

Muzâfun ile muzâfun ileyhin birlikte bulunması bir terkîb-i izafî teşkil eder. Türkçe Terkîb-i izafilerde muzâf daima muzâfun ileyhten sonra bulunur. Kitabın kabı, Çocuğun fesi, kapının mikası gibi. Muzâflar dahi bazen mücerret mevki’inde bulunarak ahvâl-i isim vecihle tasrif olunur. Sobanın kapısı, kapını, kapısına, kapısının gibi. Bu misâllerden anlaşıldığı üzere muzâflar ahvâl-i isim veçhile tasrif olundukta ikinci defa olarak muzâf olamıyor ve kelime hem muzâf ve hem mef’ûl, hem muzâf ve muzâfun ileyih oldukta muzâf edâtiyle mef’ûl yahut muzafin iyelh edatları arasında bir nun peyda oluyor.

Mastarlar, hâsıl-i mastarlar, sıfatlarda dahi ahvâl-i isim câridir. Fakat aslı-ı mastarların muzâf ve muzâfun ileyhi yoktur.

gelmek, gelmeği, gelmeğe, gelme, gelmeyi, gelmeye, gelmenin, gelmesi, güzel, güzeli, güzele, güzelin, güzeli gibi.

Zamirlerde ve ism-i işaretlerde dahi ahvâl-i isim câridir. Fakat muzafı yoktur. Mücerred ben, sen, o, biz, siz, onlar

Mef’ûlün bihi sarîhi: ben, seni, onu, bizi, sizi, onlara gibi.

Mef’ûlün bihi gayr-i sarîhi: bana, sana, ona, bize, size, olara gibi.

Muzâfun ileyhi: benim senin, onun bizim sizin, onların olur.

İsm-i işaretlerin mücerred: bu, şu, bunlar, şunlar. Mef’ûlün bihi sarîhi: bunu, şunu, bunları, şunları. Mef’ûlün bihi gayr-i sarîhi: buna, şuna, bunlara, şunlara gibi.

Muzafin ileyhi: bunun, şunun, bunların şunların, -lar, -ler ile cem’lenen isimler âhirleri harekesiz olacağı cihetle mef’ûlün bihi sarîhinde -ye mef’ûlün bihi gayr-i sarîhinde -h muzâfun ileyhinde -n ve muzâfında -i, -ı, -u, -ü alır. bahçeleri, bahçelere, bahçelerin, bahçeleri gibi.

Suâller

1. İsimlerde kaç hâl vardır ve hangileridir? 2. Mücerret nasıl kelimedir? 3. Mef’ûlün bihi sarîh nasıl teşkil olunur? 4. Mef’ûlün bihi gayr-i sarîh nasıl teşkil olunur? 5. Muzâfun ileyih nasıl teşkil olunur? 6. Muzâf nasıl teşkil olunur? 7. Muzâfun ile muzâfun ileyhin birlikte bulunması ne teşkil eder? 8. Bir kelime hem muzâf ve hem mef’ûl, hem muzâf ve hem muzâfun ileyih olursa ne olur? 9. Zamir ve ism-i işaretlerin mücerret, mef’ûlün bihi sarîh, mef’ûlün bihi gayr-i sarîh muzâfun ileyih ve muzâflarını söyleyiniz. 10. Cem kılınmış isimlerin ahvâlinde ne olur?

Fiil

Fiil, bir kelimedir ki başlı basma ma'nası olup zamanlardan birine yani şimdiki zamana ki hâldir. Geçmiş zamana ki mâzidir, gelecek zamana ki istikbâldir delâleti olan ve bir işin yapıldığını gösteren kelimedir: Gemi gidiyor dediğimiz vakit gidiyor kelimesi şimdiki zamana yani hâl delâlet ettiği ve geminin ne yaptığını gösterdiği için fiildir.

Fiilin tarifinden anlaşıldığı üzere fiillerde başlıca mâzî, hâl, istikbâl isimleriyle üç zaman vardır. Geçmiş zamana mazi derler: Mektebe gittim. Şimdiki zamana hâl derler: Mektebe şimdi gidiyorum. Gelecek zamana istikbâl derler: Mektebe yarın gideceğim.

Bu üç zamanın bir takım sunûf ve fûrû'î vardır mecmu'î dokuz kısımdır: Mâzî-i Şühûdî, mâzî-i naklî, muzâri, hâl istikbâl fiil-i vücûbî, fiil-i iltizâmî, emr-i hâzır, emr-i ga'ip.

Bunlardan her biri mastar sığalarından edât-i mastar olan -mek yahut -mak hazfolunup mâdde-i asliyyeye bir takım müntekâlar ilâvesiyle hâsıl olur. Mâzî-i şühûdî, mâdde-i asliyyeye hafiflerde -dun, dim, -dum, -düm, -din, -dın, -dun, -dün, -di, -dî, du, -dü, -dik, -dik, -duk, -dük, -dınız, -diniz, -dünüz, -dılar, -diler, -dular, -düler olunur.

<u>Çizmekten</u>	<u>Yazmaktan</u>
çizdim	yazdım
çizdin	yazdın
çizdi	yazdı
çizdik	yazdık
çizdiniz	yazdılar
çizdiler	

mâzî-i naklî, mâdde-i asliyyeye hem hafif ve hem sakillerde -mıışım, -mıışsın, -mıışız, -mıışsınız, -mıışlar ilâvesiyle yapılır.

<u>Çizmekten</u>	<u>Yazmaktan</u>
çizmişim	yazmışım
çizmişsin	yazmışsın
çizmiş	yazmış
çizmişiz	yazmışız
çizmişsiniz	yazmışsınız
çizmişler	yazmışlar

Muzâri, mâdde-i asliyyeye hem hafif ve hem sakillerde -rım, -rsın, -r, -rız, -rsınız, -rlar ziyadesiyle yapılır.

<u>Çizmekten</u>	<u>Yazmaktan</u>
çizerim	yazarım
çizersin	yazarsın
çizer	yazar
çizeriz	yazarız
çizersiniz	yazarsınız
çizerler	yazarlar

Hâl, mâtde-i asliyyeye hem hafif ve hem sakîllerde -yorum, -yorsun, -yor, -yoruz, -yorsunuz, -yorlar getirilerek teşkil olunur.

Çizmekten - Çiziyor

Yazmakta - Yazıyor

Bazı defa fiillerde muzâri müntehasından evvel ziyâde olarak a yahut -g bulunur.

çiziyorum	yazıyorum
çiziyorsun	yazıyorsun
çiziyor	yazıyor
çiziyoruz	yazıyoruz
çiziyorsunuz	yazıyorsunuz
çiziyorlar	yazıyorlar

İstikbâl: Madde-i asliyyeye hafiflerde -eceğim, -eceksin, -ecek, -ceğiz, -çeksiniz, -çekler ve sakîllerde -acağım, -acaksın, -acak, -acağımız, -acaksınız, -acaklar ilâvesiyle yapılır.

<u>Çizmekten</u>	<u>Yazmaktan</u>
çizeceğim	yazacağım
çizeceksin	yazacaksın
çizecek	yazacak
çizeceğiz	yazacağız
çizeceksiniz	yazacaksınız
çizecekler	yazacaklar

Fi'îl-i vücûbî: Mâtde-i asliyyeye hem hafif ve hem sakîllerde -malıyım, -meliyim, -malısın, -melisin, -malı, -meli, -malıyız, -meliyiz, malısınız, -melisiniz, -malılar, -meliler yazılarak hâsıl olur.

<u>Çizmekten</u>	<u>Yazmaktan</u>
çizmeliyim	yazmalıyım
çizmelisin	yazmalısın
çizmeli	yazmalı
çizmeliyiz	yazmalıyız

çizmelisiniz	yazmalısınız
çizmeliler	yazmalılar

Fi'îl-i iltizâmî: Mâdde-i asliyyeye hafif ve sakillerde -ayım, -eyim, -asın, -esin, a, -e, -alım, -elim, -asım, -esin, -alar, -eler getirilerek teşkil olunur.

<u>Çizmekten</u>	<u>Yazmaktan</u>
çizeyim	yazayım
çizesin	yazasın
çize	yaza
çizelim	yazalım
çizesiniz	yazasınız
çizeler	yazalar

Emr-i hâzır: Müfredi her bir mastarın madde-i asliyesidir. -ın, -iniz ilâvesiyle cem'i teşkil olunur.

<u>Çizmekten</u>	<u>Yazmaktan</u>
çiz	yaz
çizin	yazın
çiziniz	yazınız

Emr-i gâ'îp, mâdde-i asliyyeye müfrette (-sın, -sin, -sun, -sün) ve ceminde (-sınlar, sinler- şunlar- sünler) ziyadesiyle teşkil olunur.

<u>Çizmekten</u>	<u>Yazmaktan</u>
çizsin	yazsın
çizsinler	yazsınlar

Fiilde üç şahıs vardır. Birinci şahıs, mütekellimdir.

Çizdim, çizdik, yazdım, yazdık gibi.

İkinci şahıs muhataptır: çizersin, çizersiniz, yazarsınız, yazarsın gibi. Üçüncü şahıs gâ'iptir: çizecek, çizecekler, yazacak, yazacaklar gibi.

Fiiller: Müfret ve cem olur. Müfret: geldim, bulur, alacak gibilerdir ve Cem: gelecekler, bulacağız, okuyacaklar gibidirler.

İbâreteler içinde fiillerin fa'îli olmadığı gibi bazı defa mef'ûlün bihi sarîhi ve mef'ûlün bihi gayr-i sarîhi de olur.

Fiilin fa'îli fiilden evvel kim ve ne deyü soruldukta cevâp olarak meydana gelen kelimedir.

Ahmet okuyor. Kim okuyor? -Ahmet - Ahmet kelimesi okuyor fiilin fâ'ilidir.

Horoz ötüyor, ne ötüyor? -Horoz. Horoz kelimesi ötüyor fiilinin fâ'ilidir.

Fiilin mef'ûlün bihi sarfhi fiilden evvel kimi? Yahut neyi? deyü su'âl olundukta bulunur.

Bahçivan bahçeyi suluyor. Bahçivan neyi suluyor? -Bahçeyi- Bu bahçeyi kelimesi suluyor fi'linin mef'ûlün bihi sarfhidir.

Fiilin mef'ûlün bihi gayri sarfhi fiilden evvel Kime?, neye?, nereye? deyü soruldukta bulunur.

Biraderim kitabı hocaya verdi. Biraderim kitabı kime verdi. -Hocaya- Hocaya kelimesi verdi fi'ilinin mef'ûlün bihi gayr-i sarfhidir.

Her bir fi'l fâ'iliyle mutabakat eder, yâni fi'ilin faili müfret ise fiil de müfret olur, cem ise fi'il de cem olur. Ben yazıyorum, biz yazıyoruz. Sen okuyorsun, siz okuyorsunuz. Efendi geliyor, efendiler geliyorlar, inek otuyor gibi.

Eğer bir fi'ilin müfret olarak iki yahut daha ziyâde fâ'ili varsa o iki yahut daha ziyâde fâ'il bir cem hükmünde olduğundan fi'il cem olarak kullanılır. Ahmet ve Ali geldiler gibi.

Bir fi'il-i gaibin faili cem olupta inşânın gayr-ı hayvanı ve şeyi beyân eder ise o vakit fiil-i gaip müfret olarak kullanılır: Ve mesela Ördekler yüzüyor denilip, Ördekler yüzüyorlar denilmez. Tazimen bazı defa Fail müfret olduğu hâlde fiil cem olarak kullanılır. Beyefendi teşrif buyurdular gibi.

Suâller:

1. Fiil neye derler? 2. Zamân-ı mâzî, hâl, istikbâl hangi zamandır? 3. Bu üç zamanın sunûf ve fûrû hangileridir? 4. Mazî-i şühûdî, mâzî-i naklî, muzarf, hâl, istikbâl, fi'il-i vücûbî, fi'il-i iltizâmî, emr-i hâzır ve emr-i gaip nasıl teşkil olunur? 5. Fi'illerde kaç şahıs vardır ve hangileridir? 6. Fi'ilin faili nasıl bulunur? 7. Fi'ilin mef'ûlün bihi sarfhi nasıl bulunur? 8. Fi'ilin mef'ûlün bihi gayr-i sarfhi nasıl bulunur? 9. Fi'il fâiliyle ne surette mutabakat eder? 10. Eğer bir fi'ilin müfret olarak iki yahut daha ziyâde fâ'ili varsa fi'il nasıl kullanılır? 11. Fâ'il müfret olduğu hâlde fi'ilin cem olarak kullanıldığı var mıdır? misâl söyleyiniz.

Harf

Harf ki buna edat da denilir. Bir kelimedir ki başlı başına manası olmayıp isimler ile fi'illerin arasında bulunur ve mâna alır.

Başlıca edatlar şunlardır: 1. asla, Edât-ı te'kit ve nefy O adamı asla gördüm gibi. 2. Üzere, Edat-ı isti'lâ: Biraderim şimdi gelmek üzere gitti. 3. İçin, Edât-ı ta'lîl: Bu kitabı okumak için satın aldım. 4. İle, Edât-ı musâbahat, Vaat ile ifâ bir değildir, alimin câhilen kaderi bir değildir. 5. İken, Edât-ı hâl: Gençlik elde iken çalışmalıdır. 6. ancak, Edât-ı hasr: Tahsil-i ilim ve hüner ancak çalışmakla olur. 7. en: Edât-ı tafdil: Nâsın en hayırlısı beni nev'inin menfâtına hizmet

edendir. 8. pek: Edât-ı tefdîl: İstihza pek fena bir huydur. 9. Çünkü, Edât-ı ta'lîl: İm-i sarf ulûm-ı sâirenin binasıdır, çünkü lisân bununla kâimdir. 10. -da, Edât-ı zarf: Hayırlı işte acele etmelidir. 11. -dan. Edât-ı ibtidâ: Merhamet insaniyetten gelir. 12. dahi, Edât-ı atf: Hamdolsun mülkümüzde dahi fûnûna râğbet günden güne ziyâdeleşiyor.

Bu edatın muhaffeti de'dir. Edât-ı zarf olan -da, -de tefrik için lâhık olduğu kelimededen dâima ayrı olarak yazdır. 13. Siz, Edât-ı nefy: Fezîlsiz ilim ruhsuz cesede benzer. 14. gibi, Edât-ı teşbih: İnşânın alimi olduğu gibi câhili de olur. 15. ki, Edât-ı rabt ve tefsîr: Fâtih ki selâfîn-i izâm-ı Osmaniyye'nin sabiidir 857 târihinde İstanbul'u feth eylemiştir. Evlâdınızı mektebe verinizki sonra nâdim olmayasınız. 16. ki, Edât-ı ta'rîf: Tahsilde ki lezzet hiçbir lezzete benzemez. 17. kim, Edât-ı istifham: Kim ne derse desin sen dâima çalış. 18. -lû, Elkâba mahsûs edât-ı nisbet: Devletlû, atüfetlû sa'âdetlû, izzetlû, riga'tlû, Fütüvvetlû, hamiyyetlû. 19. ne, Edât-ı istifham: Ahmet ne oldu. Hüseyin ne vakit gelecek. 20. nitekim, ta'rîfinden de anlaşılır. 21. nasıl, keyfiyetten su'ale mahsûs edât-ı istifham: Kerimeniz nasıl oldu? 22. Vah vah, Edât-ı te'assûf: Vah vah şu çocuğa yazık oldu, imtihanda muffak olamamış. 23. Haydi, Edât-ı igrâ ve teşvik: Haydi mektebe gidelim, zira vakit gecikti. 24. hiç, Edât-ı nefi ve inkâr: Sabahtan beri okuyup yazdığını hiç görmedim. 25. yalnız, Edât-ı hasr: Sınıfın içinde derslerine istediğim gibi çalışan yalnız Ahmet'tir.

Bibliyografya

- Ağakay, M. Ali: Dilde Özelleşmenin sınırları, *Türk Dili Dergisi*. C-VIII Ağustos 1958 sayı 83
- Aksoy, Ömer Asım: Arapça sözcüklerde Anlam Kaynakları, *Türk Dili Dergisi*. C-XXXV sayı 308 Mayıs 1977 S-461-460
- Arat, Reşit Rahmetli: Gramer İstilahları Hakkında, *Türk Dili Dergisi* C-4 sayı 44
- Atalay, Besim: *Bergamalı Kadri Efendi. Müyessiret- Ütulüm*. İstanbul 1946
- Atalay Fatih Rıfki: *Harf Devrinin*. 25. *Yıldönümünü kutlarken yeni yazı*, *Türk Dili Dergisi* C-111 Ağustos 1958 sayı 23
- Banguoğlu, Tahsin, *Dil Bahisleri*. Ankara 1987 Türkçe'nin Grameri, Ankara 1986
- Devellioğlu, Ferit: *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara 1986
- Ediskun, Haydar: *Usul-i İmla*. *Türk Dili Dergisi*, C-XIV sayı 158 1 Aralık 1964
- Ergin, Muharrem: *Türk Dil Bilgisi*: İstanbul 1985
- _____, *Osmanlıca Dersleri*: İstanbul 1989
- Hacieminoğlu, Necmettin: *Türk dilinde Edatlar*: İstanbul 1984
- Hatiboğlu, Vehice: *Dil bilgisi Terimler Sözlüğü: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayını*, Ankara 1987

- _____, *Türkçe'nin ekleri*. Türk Dil Kurumu Yayını Ankara 1981
- _____, *Türkçe'nin Sözdizimi*. Dil ve tarih- Coğrafya Fakültesi Yayını, Ankara 1982
- Kaplan, Mehmet: *Türkçülüğün Esasları* Ziya Gökalp, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara 1986
- _____, İnci Enginün ve Birol Emil: *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi*. C. İstanbul 1974
- _____, İnci Enginün ve Birol Emil: *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi*. C. 11 İstanbul 1978
- _____, İnci Enginün ve Birol Emil Zeynep Kerman: *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi*. C. 111 İstanbul 1979
- _____, İnci Enginün ve Birol Emil Zeynep Kerman: *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi*. C.IV İstanbul 1982
- Korkmaz, Zeynep: *Şekil Bilgisi* Türk Dil Kurumu Yayını Anlam 2003 Levent
- Agâh Sırrı: *Türk Dilinde Geliştirme ve Sadeleşme Evreleri* Türk Dil kurumu yayını Ankara 1972
- Özkan, Nevzat: Ahmet Cevdet paşa, *Kavaid-i Türkiye* T.D.K. Yayını Ankara 2000
- Sami Şemsettin: *Kamûs-i Türkî*. İstanbul 1987
- Zülfikar, Hamza: *Yabancılar için Türkçe Dil bilgisi* Ankara Üniversitesi Yayını, Ankara 1978